

О. В. ПЕРЦОВ

здобувач

Кіровоградський державний педагогічний університет

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ НА ЄЛИСАВЕТГРАДЩИНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

У статті на основі аналізу історико-педагогічних джерел виділено і охарактеризовано три групи передумов розвитку військової освіти на Єлисаветградщині в II половині ХІХ ст.: соціальні, економічні та освітні. Визначено особливості проведення військової реформи та організацію військово-окружної системи, надано розширену характеристику наявної в Єлисаветграді інфраструктури, приміщень для розміщення та навчання юнкерів, діючих військових навчальних закладів та підготовленого викладацького складу. Проаналізовано роль генерал-майора І. Оффенберга в підготовці і створенні Єлисаветградського юнкерського кавалерійського училища.

Ключові слова: історія військової освіти, передумови розвитку військової освіти, Єлисаветград, військово-окружна система, військова реформа.

Питання забезпечення національної безпеки, територіальної цілісності й суверенітету нашої держави актуально постало перед Збройними Силами України на початку ХХІ ст. Ефективне виконання поставлених перед ними завдань вимагає реформування системи військової освіти та якісної підготовки офіцерів відповідно до вимог нового часу. В цьому контексті досвід попередніх поколінь є досить цікавим і повчальним. Аналіз історичних джерел, присвячених розвитку військової освіти Російської імперії в ХІХ ст., засвідчує, що створення системи військово-навчальних закладів стало необхідністю для країни, яка впродовж століть була еталоном військового виховання і освіти.

Проблемі становлення військової освіти в Російській Імперії присвячено роботи І. Альохіна, С. Волкова, А. Воробйова, Ю. Галушко, Є. Дрозда, А. Журавльова, В. Ізонова, В. Каморнікова, А. Колеснікова, С. Михайліна, В. Огнева, Ю. Пікуля, В. Свірідова, В. Харламова.

Окремі аспекти військової освіти на Єлисаветградщині досліджено сучасним українським дослідником С. Шевченком. Проте, на підставі аналізу історико-педагогічної літератури можна стверджувати, що дотепер відсутнє дослідження, яке б розкривало передумови розвитку військової освіти на Єлисаветградщині в другій половині ХІХ ст.

Метою статті є визначення й обґрунтування факторів, які сприяли розвитку військової освіти на Єлисаветградщині у зазначений період.

Завдання підготовки офіцерських кадрів для армії Російської імперії в другій половині ХІХ ст. покладалося на систему юнкерських, юнкерських кавалерійських та військових училищ, які відкривалися майже в усіх військових округах. У південному регіоні до них можна віднести Єлисаветградське юн-

керське кавалерійське училище, в якому готувалися офіцерів для військових підрозділів, розташованих на території сучасної України.

Для створення юнкерського кавалерійського училища в Єлисаветграді існували відповідні передумови. Можна виокремити три групи таких передумов: соціальні, економічні, освітні.

До *соціальних* відносимо організацію військово-окружної системи, проведення військової реформи, віддаленість Єлисаветграда від столичних міст, що зумовлювало меншу революційну діяльність серед населення.

Однією з передумов створення юнкерського кавалерійського училища в Єлисаветграді було проведення військово-окружної реформи, яка передбачала перехід до територіальної системи військового управління за допомогою поділу держави на кілька військових округів.

Засновником російської військово-окружної системи вважається міністр Д. Мілютін. За його керівництва Військовим міністерством були створені військові округи, що давало можливість проводити у разі бойових дій швидко мобілізацію, економити фінанси, а також спрощувало управління різними родами військ.

Для місцевого управління сухопутними військовими силами і військовими установами були утворені на підставі Положень, затверджених Імператором 6 серпня 1864 р., Військово-окружні Управління в десяти округах: Петербурзькому, Фінляндському, Ризькому, Віленському, Варшавському, Київському, Одеському, Харківському, Московському і Казанському [1].

Місцеві військові органи фактично створювалися наново, оскільки раніше їх не існувало в більшості регіонів, особливо в середині імперії. Очолював округ командувач військами. Військово-окружна реформа дала можливість ліквідувати надмірну централізацію окремих галузей управління, зосередивши в Міністерстві лише загальне керівництво.

Д. Мілютін у розширеній записці “Главные основания предполагаемого устройства военного управления по округам” (1862 р.) пропонував організувати юнкерські училища не в армійських корпусах, а в кожному з утворених округів з розрахунку, щоб “число обучающихся в сих училищах соответствовало бы штатному числу юнкеров во всех частях войск в округе расположенных” [8, с. 195].

Необхідність заснування юнкерських училищ пояснювалася Міністром у доповіді Військового Міністерства 1 січня 1864 р. Він зазначав, що їхнє заснування дуже важливе, оскільки армія повинна бути забезпечена освіченими й підготовленими офіцерами відповідно до вимог служби, тоді як на той момент у полки вступала велика кількість молодих людей на різних правах з отриманням звання офіцера з відсутньою загальною, а тим більше військовою освітою.

До другої групи умов належать *економічні передумови*, які включали готову інфраструктуру в місті, наявність збудованих приміщень для розміщення та навчання юнкерів, нижчі фінансові затрати на утримання училища у порівняно зі столичними й великими містами.

Єлисаветград від початку свого існування був військовим містом, утвореним усередині XVIII ст. після будівництва в дикому степу, на кордоні тогочасної Російської імперії та Запорізької Січі на правому березі р. Інгул фортеці святої Єлисавети. Фортеця призначалася для захисту краю від набігів турків, татар та запорожців.

Наприкінці XVIII ст. (1764 р.) Єлисаветградська провінція Новоросійської губернії складалася з 70 округів: 16 рот Чорного гусарського полку, 16 рот Жовтого гусарського полку, 20 рот Єлисаветградського пікінерного полку, 2 міських округів і 16 розкольніцьких слобід. Чорний і Жовтий гусарський полки були сформовані на базі гусарського й пандурських полків Нової Сербії, а Єлисаветградський пікінерний – із Слобідського козачого полку. Містами вважалися Єлисаветград і Новий Миргород.

У 1784–1795 рр. Єлисаветград був центром Єлисаветградського повіту Катеринославського намісництва, у 1795–1797 рр. – Вознесенського намісництва, у 1797–1801 рр. – повітове місто Новоросійської губернії, в 1802 р. – Миколаївської, а в 1803–1828 рр. – Херсонської губернії.

У 1829 р. Єлисаветград став центром військових поселень півдня Російської імперії. З передачею міста в Управління військових поселень, завідування і управління містом здійснювалися на загальних підставах, визначених для міст відомства Міністерства внутрішніх справ, з тією лише відмінністю, що в міській думі призначали голову військових чинів [5, с. 35].

Із перетворенням Єлисаветграда на військове місто і з розташуванням у ньому корпусного штабу повіту, повітові службові місця, що тимчасово знаходилися в місті, переведено в 1834 р. до Бобринця, де для них за рахунок казни побудовано спеціальне приміщення.

У зв'язку з цим у 1833 р. розроблено новий проект міста. За цим проектом територія Єлисаветграда збільшувалася майже удвічі. Його план був дуже компактним, місто мало вигляд прямокутника із сторонами 1000х1300 сажнів з невеликим розвитком у бік Міського саду й фортеці.

Причиною створення нового проекту стала потреба у розміщенні великого комплексу військового штабу, що вимагав великої території. Комплекс складався з 3 великих і 5 середньої величини кварталів, що оточували центральну площу – плац. Вони тягнулися до с. Балки. Хоча с. Балка практично злилося з містом, на планах воно показане за межами Єлисаветграда. По периметру плацу передбачалося розмістити корпусний штаб з казармою для писарів, будинок для корпусного командира, будинок для обер-офіцерів, будинок для начальника штабу, два будинки для восьми штаб-офіцерів, чотири будинки для 16 обер-офіцерів корпусного штабу, казарми і стайню для жандармської команди і ескадрону, що приходив у караул.

В “Історичній та статистичній записці про військове місто Єлисаветград” (1848 р.) зазначалося, що будувалося приміщення для корпусного штабу, яке складалося з трьох основних триповерхових корпусів: перший – для приїзду імператора, його свити та квартирування начальників; другий –

для розміщення корпусного штабу, манежу госпіталю та присутніх місць: штабу другого резервного кавалерійського корпусу [11, с. 392].

За новим проектом район міста Пермське збільшувався додаванням нових кварталів. Ширина його обмежувалася зоною еспланади фортеці і р. Інгул. У кварталі, що з'єднав Пермське з головною вулицею, розміщувалося повітове казначейство. Нові квартали, прилеглі з обох боків до дороги з Миколаєва, з'єднувала з міським садом соснова алея. Територію району Биково розширювали два великі квартали.

План міста 1843 р., затверджений 10 квітня Військовим міністерством, цікавий тим, що вказував на будівництво манежу. Це показувало спішність виконання містобудівних завдань на випадок приїзду царя. “Побудувати дерев'яний, заглиблений у землю, тимчасовий манеж для верхових коней, що знаходяться там на випадок приїзду Государя Імператора. Зробити капітальні виправлення в будівлях міської лікарні (розташованої поряд з манежем). Побудувати дерев'яний міст через р. Інгул. Продовжити пристрій кам'яних бруківок головними вулицями міста” [5].

Упродовж 1840–50-х рр. місто облаштовували і забудовували. Про причини певних успіхів у цьому питанні міський голова О. Пашутін пише, що своїм благоустроєм Єлисаветград зобов'язаний корпусному командирі і начальнику військових поселень у новоросійському краю графу Д. Остен-Сакену, оскільки завдяки йому були побудовані деякі з кращих будівель і дорожніх споруд, як, наприклад, будівля міських службових місць, великий міст через річку Інгул [5].

Перехід Єлисаветграда з цивільного у військове відомство стався під час керівництва Херсонського цивільного губернатора, дійсного статського радника Могілевського, командира 3-го резервного кавалерійського корпусу і начальника військових поселень графа І. де Вітта і начальника штабу того ж поселення і корпусу генерал-майора П. Екельна [5, с. 23].

У 1861 р. Єлисаветград передано в цивільне відомство.

За імператорів Миколи I і Олександра II Єлисаветград був місцем постійних корпусних зборів, оскільки тут розташовувалася кавалерія, до якої приєднувалися іноді для Найвищих оглядів і сусідні корпуси кавалерії та піхоти. Збори військ зазвичай відбувалися в серпні й вересні, після збору урожаю. У 1842 (17–19 вересня), 1845, 1847, 1850, 1852 і 1859 рр. за присутності Височайших Осіб на Єлисаветградських полях маневрувало до 100 000 солдат. До переходу Єлисаветграда в управління військових поселень Височайші огляди в місці були ще в 1817, 1823 і 1827 рр., а після переходу з військового назад в цивільне відомство в 1861, 1863, 1867, 1870, 1874, 1888 рр. [5, с. 83–84].

Окрім того, як зазначав І. Оффенберг, Єлисаветград був містом недорогим для життя [4, с. 44]. Так, наприклад, у 1844 р. на ярмарку першосортне свіже м'ясо яловичини та свинини коштувало до 20 коп. за кілограм, хромові чоботи – 2–3 руб., у той час заробітна плата у викладачів земського училища та державних гімназій була 120–140 руб. на місяць.

Кожного року в місті проходило три великі кінні ярмарки [4; 6], на яких офіцери не тільки могли купити коней і зброю, а й випробувати їх у ділі.

Навчання у місті мало ще одну перевагу: юнкери не відривалися від умов військового життя і, перебуваючи в училищі, знаходилися під постійним наглядом керівництва і своїх полкових друзів, які, відвідуючи Єлисаветград, добре знали, що відбувається в училищі, хто і як вчиться [4, с. 44].

До *освітніх передумов* відносимо наявність діючого кавалерійського училища і, відповідно, підготовленого викладацького складу, утворення прогімназії, яка забезпечувала юнкерське кавалерійське училище вихованцями.

На час проведення військової реформи 60-х рр. XIX ст. в Єлисаветграді вже існувало кавалерійське офіцерське училище. У 1856 р. командиром окремого резервного корпусу призначено бойового генерала барона І. Оффенберга-2. Головну увагу він звернув на підготовку кваліфікованих у своїй справі керівників та офіцерів і підвищення рівня спеціальної кавалерійської освіти. З цією метою генерал розробив проект Єлисаветградської кавалерійської академії. Комісія, що розглядала поданий проект у вигляді досвіду терміном на чотири роки, вирішила створити у Єлисаветграді кавалерійське училище для офіцерів полків, які б знаходилися під керівництвом І. Оффенберга-2. Вперше положення про “Кавалерийское училище, учрежденное в городе Елисаветграде для офицеров войск, находящихся в ведении командира отельного резервного кавалерийского корпуса” було проголошено 28 травня 1858 р.

Відповідно до нього у 1859 р. було відкрите Єлисаветградське офіцерське кавалерійське училище з дворічним курсом навчання [12, с. 39–40], яке у подальшому не тільки залишило для Єлисаветградського юнкерського училища матеріальну базу, а й підготувало викладачів.

У 1861 р. в училищі 7 викладачів навчали 67 офіцерів. Для практичних занять використовувався плац, який після ліквідації військових поселень перейшов до інженерного відомства з бульваром і парком.

Училище очолив полковник Е. Гайлі. Як зазначає С. Шевченко, викладачі займалися просвітницькою і культурною роботою. При кавалерійському училищі діяла міська безкоштовна недільна школа (всього у місті їх було дві) [12, с. 39–40]. У зимовому училищному манежі влаштувалися вистави театру.

Метою офіцерського кавалерійського училища відповідно до “Положення” визначалася спеціальна освіта кавалерійських офіцерів, які уже мали досвід служби і повинні були стати ескадронними командирами, по-друге, підготовка офіцерів-інструкторів для полків, освічених у кавалерійській справі. Відповідно до цієї мети вступати до училища дозволялося обер-офіцерам від корнетського до ротмістерського звання включно. Як експеримент планувалося утворити училище на чотири роки. Спочатку до нього приймали офіцерів 2, 4, 5 і 6 кавалерійських дивізій та восьми кадрових кірасирських полків (по-одному з кожного) – всього 32 офіцери. Однак з огляду на те, що бажаючих навчатися виявилось 107 осіб, кількість

слухачів за клопотанням І. Оффенберга збільшилася до 64. Позаштатні слухачі мали такі ж права, як і штатні, за винятком фінансових [4, с. 48–49].

У 1860 р. надійшло розпорядження про направлення до училища офіцерів 1, 3, 7 армійських кавалерійських дивізій, з яких дві останні до складу корпусу не входили [4, с. 48–50].

Можна стверджувати, що навчальний план закладу складався відповідно до затвердженого 24 грудня 1848 р. Миколою I “Наставлення для обривання воспитанников военно-учебных заведений”, яке регламентувало підготовку майбутніх офіцерів.

Згідно з “Наставлением” військово-навчальні заклади повинні були готувати чесного й освіченого члена сімейства і держави, офіцера, що свідомо виконував свої обов’язки. Вивчення предметів звільняло від схоластики, від утопічних гіпотез і додаткових предметів, що шкодили здібностям учнів і їхньому вихованню [9, с. 6–7].

Викладання військових дисциплін підпорядковувалося триєдиній меті:

1) сприяти міцному засвоєнню військових знань, необхідних при вступі на військову службу;

2) надати ґрунтовні знання тим, хто побажав закінчити свою освіту в вищих спеціальних закладах;

3) сформувати навички самонавчання, які б сприяли під час подальшої військової служби самостійно вивчати загальний напрям, дух і розвиток сучасного військового мистецтва, застерегти командира від помилкових ідей та теорій, з якими він буде ознайомлюватися під час читання військових творів [9, с. 43].

При цьому вказувалося, що викладання повинно носити практичний характер, виклад теорії, абстрактних понять бажано усунути, кожне правило необхідно застосовувати на практиці [9, с. 44].

Навчальний план кавалерійського офіцерського училища складався з таких предметів: військового статуту про кавалерійську службу, тактики (всіх родів зброї, включаючи кавалерію, але коротко), теорії “Малої війни” (у повному обсязі з ретельним ознайомленням офіцерів з топографічними картами), польової фортифікації і артилерії (оглядово), теорія верхової їзди та виїздки (у повному обсязі із засвоєнням уроків на практиці, уроки правильного загнутування, сідлання та вивчення кавалерійського коня), іпология і короткий огляд основ ветеринарного мистецтва (із детальним вивченням шкірних висипів і хвороб копит, правильної ковки при різних станах копита), вольтижування, фехтування, стрільби [4, с. 44].

У 1866 р. у зв’язку з відставкою генерала І. Оффенберга поступило розпорядження про об’єднання Єлисаветградського кавалерійського училища з навчальним кавалерійським ескадроном в один навчальний заклад, який назвали Навчальний кавалерійський ескадрон. Місце його розквартирування було призначено в Селіщінських казармах Новгородської губернії [4, с. 1–2].

Ще одним закладом, який допомагав розширити контингент вихованців, була Єлисаветградська військова прогімназія.

У липні 1868 р. імператор Олександр II схвалив проект перетворення більшості військово-початкових шкіл (Московської, Ярославської, Вольської, Київської, Оренбурзької, Омської, Іркутської) у військові прогімназії. У Києві засновано загальноосвітній навчальний заклад скороченого курсу для підготовки до вступу в юнкерське училище. Протягом чотирьох років учні вивчали російську мову, закон Божий, арифметику, креслення, малювання, історію і спеціальні дисципліни. Учителів для закладу готували в учительській семінарії при Московській військово-початковій школі.

З Києва до Єлисаветграда прогімназія переїхала в 1869 р. Вона була єдиною на українських землях Російської імперії. До прогімназії приймали дітей офіцерів, чиновників, дворян і почесних громадян.

До закладу могли вступити підлітки та юнаки у віці від 12 до 17 років. Зарахування на казенні вакансії в інтернат здійснювалося за старшинством розрядів. Насамперед, зараховували синів офіцерів (незалежно від наявності дворянства), потім – цивільних чиновників військового відомства, далі – спадкових і особистих дворян, які не служили в збройних силах [10, с. 339].

У середині кожного розряду абітурієнтів ранжували залежно від соціального статусу: першими зараховували повних сиріт, другими – напівсиріт, один з батьків яких загинув на війні або помер від поранень, отриманих під час військових дій, третіми – просто сиріт, четвертими – синів тих, хто мав каліцтва і отримував пенсію від Комітету поранених [10, с. 339].

Військовий міністр Д. Мілютін зазначав, що метою військових прогімназій була підготовка юнаків до курсу юнкерських училищ. Їх призначали для дітей батьків, які з бідності чи інших обставин не могли підготувати своїх дітей до навчання в юнкерських училищах [3]

Отже, такі заклади потрібні були як мінімум з двох причин, по-перше, вони виконували добродійну функцію, дає змогу отримати освіту за казенний рахунок дітям нужденних дворян і офіцерів, по-друге, забезпечували юнкерські заклади гарантованим мінімумом абітурієнтів, оскільки випускники цивільних шкіл могли не обрати військову службу.

За свідченнями С. Шевченко, у 1881 р. у Єлисаветградській військовій прогімназії, як і в Петербурзькій та Омській, навчалось 200 учнів. Більше було тільки в Ярославському та Оренбурзькому закладах. У них навчалось 400 осіб. Всього у Російській імперії було 10 закладів такого типу із загальною кількістю учнів у 1871–1880 рр. – 6730, у 1881–1885 рр. – 2837, у 1886–1890 рр. – 1542.

З 1874 р. програми військових прогімназій стали більше орієнтуватися на майбутнє навчання випускників у юнкерських училищах. Із 96 тижневих годин на арифметику й алгебру відводили 22, російську мову – 19, Закон Божий – 10, географію – 9, геометрію – 8, історію, природознавство, чистописання і малювання – по 7 годин. Крім того, вихованців

навчали гімнастиці, з виправкою і маршируванням, танцям, співам. Іноземних мов на відміну від гімназій у військових прогімназіях не вивчали.

У структурі закладу діяла домовна церква Архангела Михаїла, яку облаштовано і освячено в 1870 р.

Після закінчення закладу відповідно до “Положения” 1869 р. найкращих учнів військових прогімназій переводили у військові гімназії до закінчення навчання, але лише у тому випадку, якщо вони мали право на це “за походженням”, тобто належали до дворянства [10, с. 340].

Хоча вихованці військових прогімназій за своїми правами прирівнювалися до добровольців другого розряду, але за своїм вихованням, суспільним положенням їхніх батьків (вони були переважно синами військових офіцерів і чиновників військового відомства) і врешті – через свій вік заступували особливої уваги і піклування, тому кращих з них за успіхами у їхніх заняттях приймали до юнкерського училища без екзаменів. Всіх інших на однакових умовах з добровольцями другого розряду, тобто через рік служби і в унтер-офіцерському званні [2, с. 16]. У 1886 р. військова прогімназія припинила своє існування.

Висновки. Отже, утворенню в Єлисаветграді юнкерського кавалерійського училища в другій половині XIX ст., що дало поштовх для розвитку військової освіти в регіоні, сприяла сукупність різних соціальних, економічних та освітніх факторів.

Список використаної літератури

1. Август 1864 г. Положение о военных округах [Электронный ресурс] // Военно-окружная реформа. – Режим доступа: <http://www.reformshistory.ru/reformy/reformy-aleksandra-ii/voennaya-reforma/voenno-okruzhnaya-reforma>.
2. Бобровский П. О. Двадцатипятилетие юнкерских училищ / Павел Осипович Бобровский. – Санкт-Петербург : Типография Департамента Уделов, 1889. – 40 с.
3. Бобылёв Д. В. Подготовка казачьих офицерских кадров в России в системе военного образования во второй половине XIX века / Денис Владимирович Бобылёв. – Оренбург, 2010. – Режим доступа: http://istoriirossii.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=434.
4. Генерал от кавалерии барон Иван Петрович Оффенберг 2-й и наша армейская кавалерия под его начальством с 1856 по 1862 год. (Из воспоминаний отставного кавалериста). – Киев : Из-во Киев. тип. Окружного штаба, 1891. – 102 с.
5. Исторический очерк г. Елисаветграда / [сост. Н. А. Пашутин]. – Елисаветград : Лито-Типография Бр. Шполянских, 1897. – 311 с.
6. Матівос Ю. М. Кінні ярмарки Єлисаветграда / Ю. М. Матівос // Кіровоградська правда. – 2000. – С. 3.
7. Матівос Ю. М. Місто на сивому Інгулі: До 250-річчя від дня заснування: історико-публіцистичний нарис / Ю. М. Матівос. – Кіровоград : Діаграма, 2004. – 252 с.
8. Милютин Д. А. Воспоминания. 1860–1862 / Дмитрий Алексеевич Милютин. – Москва : Росийский архив, 1999. – 559 с.
9. Наставление для образования воспитанников военно-учебных заведений. – Санкт-Петербург, 1849. – 185 с.
10. Полное собрание законов Российской империи. – Санкт-Петербург, 1868. – Собр. 2. – Т. XLIV. – Отд. 1. – № 46986. – С. 338–345.

11. Соколов К. Историческая и статистическая записка о военном городе Елисаветграде / К. Соколов // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1848. – Т. 2. – С. 384–401.

12. Шевченко С. І. Вершники на Інгулі / Сергій Іванович Шевченко. – Кіровоград : Авангард, 2013. – 332 с.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2015.

Перцов А. В. Предпосылки развития военного образования на Елисаветградщине во второй половине XIX века

В статье на основе анализа историко-педагогических источников выделены и охарактеризованы три группы предпосылок развития военного образования на Елисаветградщине во второй половине XIX в.: социальные, экономические и образовательные. Определены особенности проведения военной реформы и организация военно-окружной системы, дана расширенная характеристика имеющейся в Елисаветграде инфраструктуры, помещений для размещения и учебы юнкеров, действующих военных учебных заведений и подготовленного преподавательского состава. Проанализирована роль генерал-майора И. Оффенберга в подготовке и создании Елисаветградского юнкерского кавалерийского училища.

Ключевые слова: история военного образования, предпосылки развития военного образования, Елисаветград, военно-окружная система, военная реформа.

Pertsov O. Preconditions of the Military Education Development in the Elisavetgrad Region in the Second Half of the XIX Century

The article deals with the analysis of the preconditions of the development of military education in the Elisavetgrad region in the second half of the XIX century made on the basis of historico-pedagogical sources. There three distinguished three groups of such preconditions: social, economic and educational.

Among the social ones there was conducted a survey of the influence of the military reform and military regional system. The established military regions provided the opportunity in case of military action to conduct quick mobilization and economize funds and made the command over different combat arms easier. D. Milyutin suggested establishing military cadet schools in each of the newly formed regions. Remoteness of Elisavetgrad from capital cities which caused less revolutionary activity of its inhabitants also influenced the development of military education in the region.

The economic preconditions comprise the ready-made infrastructure, availability of buildings for cadets to live in and study, lower expenses for school maintenance in comparison with big cities.

The educational preconditions included the existence of working cavalry officer school in Elisavetgrad with two year course of studying and therefore there had already been well-prepared professional teaching staff. In 1869 there was established of the only in the Ukrainian lands of the Russian empire progymnasia in the town providing the cavalry military cadet school with students which also promoted military education in the region.

Key words: history of military education, preconditions of the military education development, Elisavetgrad, military-region system, military reform.